

káptalanok és mágnások, akik fenntartják. Önöknek pedig van két napilapjuk, egyik a »Magyar Állam« régibb akárhány »zsidó lap«-nál, az »Alkotmány« meg a »Keresztény néplap« együtt elterjedtebb, mint az összes protestáns felékezeti vállalatok együttvéve. S mégis Önök sirnak, gyanusítanak, ágálnak és agitálnak. Bár mielőbb lenne igaz okuk sirni, sirni oly keservesen, hogy még a belga klerikálisok is megszánják ezt a szegény magyar néppártot.

Zempléni Arpád.

Helyiérdekű turisták.

Ej, ej, Jellinek Henrik ur! Ki hitte valaha, hogy ön segítse a néppárt politikáját? Ki hitte volna, hogy on, a mikor sinekkel drótozta körül a fővárost és Kispestet, Czinkotát, Szent-Endrét, a Római-fürdőt, sok arasznyival errébb hozta: egyben a néppárt programjának dolgozott. A néppárt fogantatása óta az ön vasutjai elveket liferálnak. Teherárúként-e vagy szabadjeggyel, vámmentesen-e vagy megvámolva: azt nem tudjuk. De azt tudjuk, hogy Kispest, Czinkota, Vörösvár és Haraszti, a mióta a helyiérdekű turisták elveiket onnan szórják szét a világ tájaira, belgiumi állapotban vannak. Kispesten találtunk egy embert, a ki forrongott, Vörösváron egy sváb asszonyt, a ki szintén forrongott. Vajjon, nem jogosan következtetjük e, hogy a mi megtörténik Kispesten és Vörösváron kedden, ugyanaz megtörténhetik szerdán Czinkotán vagy Csepelszigeten. Mert, kérem alássan, ha Rakovszky István ur vagy Molnár János ur azt határozzák, hogy Vörösváron forradalom legyen: Ki az a bátor, ki az a vakmerő, a ki elejébe álljon az ő akaratjuknak. Tán a józanság? Ennek a józan fogalomnak más a dolga, semhogy néppárti politikával törődjék.

Lehetetlen mély megindulás és igazán meghatározó érzés hijján olvasnunk a néppárt hivatalos lapjának közléseit ama nagy diadalokról, a melyek közvetítője a a vicinális vasut. Rakovszky István képviselő ur, kamarás ur és kortársa Derouléd-nek meg Lueger-nek, kikotorász a zsebéből néhány krajczárt [és födetlen fővel elsőosztályu kocsin átrándul Kispestre és újból, nem kímélve költséget, fáradságot, átrándul Soroksárra. És ha derűs az idő vagy borús, zimankót hoz e a felhő vagy jégesőt: az néki mindegy: átrándul Vörösvárra. Még csak inget se vált. Az idő drága, a nép megérett az igazságra és forrongani akar. A vezéri zászló az ő kezében s a forradalom nem forradalom vezér és zászló nélkül. Vajjon a történelem lesz-e ama kellemes helyzetben, hogy, ha századok multán is, megfonja a babért e nevezetes férfiak számára, a kik kovászai a mai társadalomnak és a kik közvéleménynyé erjesztették a kispesti telekspekulánsokat, a vörösvári tejfőlős kofákat és a soroksári borbélyt, a kinek soha annyi dolga nem volt, mint ama napon, a melyen a néppárt küldöttei oda érkeztek. Tudja-e minden emberfia, hogy mit jelent az,

ha Rakovszky István vagy Molnár János Vörösvárra érkezett?

Népgyűlést jelent. Soha még majom-színháznak, bűvészeknek vagy viaszkból formált apagyilkosoknak annyi nézője nem akad, mint a mennyit összetoboroz egy néppárti képviselő jelenléte. Bűzkeséggel telik el a szivünk, ha látjuk, hogy mint fordul el a vörösvári és a kispesti intelligencia a belépő-díjakkal terhelt vásári komédiától és miként sorakozik oda, a hol az belépő díjat nem fizet, se kétfejű borjut nem lát, hanem embert hallgat, a ki, ha jóhiszeműleg, ha nem, ha okosan, ha nem, de beszél. És minden beszédből szerezhethet okulást. Azt is, hogy okos embert hallgat, azt is, hogy nem okos emberen szánakozik. Nékem, s ezt vallom, a politikai pártok közt a néppártról van a legjobb véleményem. A komoly munkának sok keserűségébe ez a párt olt derűt. Ez a párt, rágalmazzák bármennyien, az egyetlen, a mely fölismerte a gyakorlati élet szükségleteit és tudja, hogy a felhő elé való harangozás ép oly éltető eleme a magasabb erkölcsi életnek, mint akár a dorozsmai malomnak a szél. Ennek a pártnak hijján nem tudnánk eligazodni az elvek utvesztőjében és nem tudnánk megítélni, hogy melyik elvet ne kövessük s melyik programnak ne adjunk hitelt. És az a tehén, a mely véres tejet ad, tudná-e, hogy boszorkányság szinezte pirosra a fehéret, ha nem volna néppárt és nem volna néppárti program.

Utazzék Rakovszky ur és Molnár János ur jó egészséggel a vicinálisokon ezután is. A főváros környéke ugyis hijján van az idegen forgalomnak. - Mit árt ez a soroksári vendéglősnek, ha az ő tiszteletükre több sört mértek ki és mit árt Jellinek Henrik urnak, ha szaporodik a vicinálisok utasa. Aztán meg ezek a helyi érdekű turisták olyan derűs humoristák.

Aczél Endre.

Iskolai értesítők.

1. Az országos izr. tanítóképző intézet most egyszerre két évről szóló értesítőt adott ki. Az 1897/98-iki jubiláris esztendőről s a most befejeződött XLII. tanévről. Az igazgató, *Bánóczy József dr.*, ennek az intézetnek jótét lelke, közli 120 oldalon a bőséges anyagot. A füzetnek több mint felét a tanítóképzőnek és egyik tanára *Mendl Lajos* negyven éves működése alkalmából rendezett örömnappal actái töltik be. Ezekből látjuk, micsoda nagy tisztelettel veszik körül ez egymagában álló felekezeti intézményünket, hogyan becsülik idegenben és idehaza és hogy körülötte miként oszlanak el — bár mesterséges szításáról a lelkiismeretlenség gondoskodni igyekszik — azok az ellentétek, melyek idehaza a felekezeti pártokat megalkották. A legmagasabb kormánykörök csakugy elismerik, mint a társintézetek, felekezeti és nem felekezeti, bel- és külföldiek. Tanítók testületei és tantestületek, hitközségek, felekezeti intézmények, a felekezeti közélet hazai és külföldi jelesei egyaránt ünnepelték ünnepe alkalmából szóban és írásban. Az ünnepek azon részéről, melynek tanui lehettünk, annak idején adtunk számot és közöltük a fölemelően szép beszédeket, melyekkel az intézet vezetőit és jubiláló öreg tanárát méltatták. Most néhány számmal egészítjük ki az akkori közléseket: Az intézet jubileumán 10 beszéd hangzott el,

köztük *Zsilinszky* államtitkáré, *Verédi* Károlyé, a népnevelők budapesti egyesületének, a budapesti tantestületek képviselői. Feliratot öt intézet küldött. Üdvözet érkezett 12 tanintézetől, köztük a berlini *Lehranstalt für die Wissenschaft des Judenthums*, a bécsi rabbiképző, a borszlói rabbiképző, több állami tanítóképzőtől és a nagy-kőrösi ref. tanító, meg a pozsonyi szent orsolya rendű tanítónőképzőtől. Hitközség és testület 22, iskola 25 küldte el köszöntését, Magánosoktól 60 üdvözet érkezett, köztük Beck dr. bukaresti főrabbié, Elsäss dr. Landsberg an der wartei papé, Goldschmidt dr. prosnitzi rabbié, Maybaum dr. berlini rabbié, Rosenczweig dr. és Schreiner Márton dr. berlini tanároké, Schwarcz bécsi rectoré. A füzet közli a jubiláns Mendl Lajos tanárhoz intézett beszédeket és azután rátér az intézet két legutóbbi tanévének tulajdonképpeni ismertetésére. A növendékek száma az 1897/98 tanévben az év elején 129, végén 117, az 1898/99 tanévben az év elején 137, végén 125 volt. Az év végén maradt növendékek közül az 1897/98 tanévből 39, az 1898/99 tanévből 44 szatócs- és kiskereskedő szülőktől származik. Tanító gyermeke mindkét évben 15 volt. Iparos, *bérlő* és *földműves* szülők az első évben 16, a másodikban 19 tanulót szolgáltattak az intézetnek. Anyanyelv dolgában az első évben 91 magyar, 18 német, 2 tót és 6 ruthén, a második évben 99 magyar, 10 német, 2 tót, 9 ruthén volt. Illetőség tekintetében a legtöbb nyitrai 13 ill. 23, zempléni 12 ill. 11, beregi 5 ill. 6, veszprémi 5 ill. 6, pozsonyi 4 ill. 7, borsodi 7 ill. 5 volt. Nyilvánvaló ezen adatokból, hogy a felvidék és általában a nemzetiségi vidékek szolgáltatták a legtöbb zsidó tanítót s ezek közül is azok a vármegyék, melyekben az orthodoxia az erősebb. Valláserkölcsei szempontból ez kétségtelenül előnyös, mert így a zsidó iskolák olyan tanítókhöz jutnak, akikben magyarságunk és modern kulturánk mellett erős a vallásos érzék. Eme származás szolgál egyúttal annak magyarázatául is, hogy az izr. tanítóképző növendékei között sok az idegen nevű, még pedig az olyan idegen nevű, amilyen idegen név még a boldogulásnak is útjában áll. *Lebenwenk*, *Mauskopf*, *Tepli*, *Bresnitz*, *Mermelstein*, *Radocziner* nem valami hivogató név a magyar ajku tanulófjúság számára. Egyszer már kiemeltük, hogy az izr. tanítóképzőnek a névmagyarosítás ügyével is módjában állana a nemzeti eszmét szolgálnia; eredményeket látunk is a névmagyarosítás terén, mert a jó magyar nevű tanítónövendékek száma szintén szép számu, ezt azonban éppenséggel nem tartjuk elég oknak arra, hogy a lehetetlen idegen nevek kiküszöbölését újra ne sürgessük. Egy második jelenség, amin megakadtunk, egy — amint az értesítő is nevezi — »végtelen szomorú statisztika«. Ebben pontos felmérések alapján — amelyeket azonban a nevek teljes kiírásával kissé kényes dolog közzétenni — ki van mutatva, hogy az izr. tanítóképző növendékei korukhoz képest nem nőnek eleget, tüdejük nem igen erősödik, erejük alig gyarapodik. Testi súly dolgában pedig a legtöbb tanuló egyenesen *fogyott*. 122 közül majd 90. Van 5, aki 66 kilóból a tanév végén 59, vagy 64 kilóból 57 kiló lett, tehát fiatal ember létére 7 kilót fogyott. Más 61-ből lett 55, 60-ból 56, 47-ből 44 és 40-ből 39 kiló. Valami tizen gyarapodtak 1—1 kilót, 4—5-en kettőt, egyetlenegy 5-öt, 14 pedig változatlan maradt. Ez a nyomosság, a nélkülözés, a szükölködés — számokban. Mert ezek a fiatal emberek, akik a nemzet és a felekezet napszámosaivá lesznek, kizárólag szegény házakból kerülnek ki, segítséget hazulról alig kapnak, az intézet, mint ilyen, alig nyújthat nekik anyagi segítséget s csak jobbára magán-

jótekonyság az, amit az intézet igazgatója, *Bánóczi* József, meg nem szün költségetni, ami a nyomorgó növendékek sorsát, úgy ahogy, elviselhetővé teszi. A tanítóképzőbeli segélyegylet vagyona csak 10,459 frt 95 kr. Ezen egyesületnek 300 tagja van. Az izr. iskolaalap 1000 frttal segízi az egyesületet. A pesti hitközség, a chevra, az orsz. izr. tanítóegyesület szintén nyújtanak segítséget, mindebből azonban évente nem telik több 4150—4160 frtnál. Ami 110—120 növendékre elosztva édes kevés, különösen ha a természetben, ruhaneműekben kiszolgáltatott segélyek értékét leszámítjuk. A nehéz sors azonban nem lankasztja a két nagy ideal, a nemzet és felekezet készülő előmunkásainak kedvét, tetterejét. Dolgoznak szorgalmasan, van ifjúsági önképző és zeneegyesületük is, ahol rendes teendőiken túl is képezik magukat. A minden jóért és nemesért lelkesülők, akik hál'isten nem kevesen vannak felekezetünk soraiban, az országos izr. tanítóképző segélyegyesülete felé fordíthatnák szemüket s módot nyújthatnának arra, hogy olyan »végtelen szomorú statisztikát«, minőt itt idéztünk, az intézet értesítőjében többé ne kelljen közzétenni.

*

2. A vágúj helyi áll. segélyezett nyilvános izr. polgáriiskola ezuttal XXXVII. évi értesítőjét tette közzé. A testes füzet élén a nemzet gyászáról, *Erzsébet* királyné haláláról szóló közleményt találunk s azt a szép beszédet, melyet *Erdődi* Ármán dr. az iskolai gyászünnepeken 1898. szept. 22-ikén mondott. Egy másik közlemény a magyar középiskola hirneves munkását, néh. *Klamarik* János, vallás és közoktatásügyi államtitkárt bucsuztatja. A tanév történetéből kétségtelenül legkiválóbb adat az a szerződés, mely egyrészt a vallási és közoktatásügyi miniszter, másrészt a vágúj helyi hitközség között az iskola segélyezése és jövőjének biztosítása érdekében létrejött. E szerint a nemzetiségi vidéken a magyarság ügyének igen nagy szolgálatot teljesítő, egyetlen zsidó középiskola évi 4000 legföljebb 5000 frt államsegélyt kap. A hitközségnek a tandíjak nélkül 3500 frtot kell az iskolára fordítania, melynek biztosítására a hitközség gabella-jövedelmeit kötötte le. Az igazgató 1600 frt, egy rendes tanár 1400, egy rendes tanár 1300 és kettő 1200—1200 frt fizetést kap, míg a hitoktató díjazása 800 frt. A rendes tanároknak fejenként 200 frt szálláspénz és 100 frt ötödéves korpóllék van biztosítva. Ha az államsegély 4000 frt, 3 tanárt nyilvános pályázat útján a hitközség választ, az igazgatót és egy rendes tanárt a hitközség ajánlatára, de jelöléséhez nem kötve *izr. vallásu pályázók* közül a vallás és közoktatásügyi miniszter nevez ki. A miniszter által kinevezendő tanár szaka, a magyar és németnyelv. Ha az államsegély 4000 frtnál több, a miniszter az igazgatót és két rendes tanárt nevez ki. A hitoktatót mindig a hitközség alkalmazza. A miniszter a kinevezés jogát akkor gyakorolja először, ha az illető állások megürülnek. Az iskola normális költségvetése 12.740 frt. Ebből tandíjnak a miniszternél kötött szerződés szerint 4000 frtnak kell lennie. Az 1898/99. tanévre 149 tanuló iratkozott be a vágúj helyi izr. reáliskolába, vizsgát 141 tett, a kik között helybeli 43, megyebeli 50, magyarországi 44, külföldbeli 4 volt. *Róm. kath.* 19, *ág. ev* 7 növendék volt. A tanévi karból *Kugel* Sándor drt Pozsonyban választották meg, *Mandel* Ármán dr, hitoktató és hitszónok pedig szigetvári rabbi lett. Helyét *Domány* Árminnal töltötték be. Az izr. felekezetű tanulók a hitoktató és egy tanár vezetése alatt részt vettek a szombati istentiszteleteken, a kath. és evang. hitv. tanulók saját felekezetük istentiszteletére jártak. A lefolyt évben a magyar nyelv